

ἔπασχον ἀπὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου γυναῖκες Ἰσμαηλίτιδες ἐπιφανεῖς, πισταὶ ἀκόλουθοι τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας πρόσευχόμεναι, καὶ ἐπεκαλεῖτο μετὰ δακρῶν τὸ ἔλεος τῆς βασιλείας. Οἱ σωματοφύλακες φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεῦσαν συνεννοήθησαν μετὰ τῶν φίλων τοῦ Πασόμπευ καὶ ὠδηγήθησαν πῶς νὰ ἐγχειρίσωσι τὰς δύο ἀναφορὰς συγχρόνως. Πεντήκοντα πληρωμένοι γκέγκιδες ἐκ τῶν κρεωπωλῶν καὶ τῶν σαλεπτοσίδων τῆς πόλεως ἔδωκαν τὴν πρώτην καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σουλτάνος ἐξήρχετο, τὴν παρασκευὴν, ἐκ τοῦ Τζαμίου, φωνάζοντες ὡς ἀπὸ μέρους τῶν Διβριωτῶν: Ἰλεως γένοιτο ἡμῖν ὁ Θεός! Ἐνταῦτῳ δὲ ὁ πληρεξούσιος τοῦ Πασόμπευ Ἰολιάμ-τζάμης ἐνεχείρισε τὴν δευτέραν μετὰ μεγάλων καὶ κλαυθμηρῶν κραυγῶν. Ὁ σουλτάνος, παραλαβὼν τὰ ἔγγραφα καὶ ἀναγνούς αὐτὰ μετὰ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπιστροφὴν, ἤσθάνθη τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν εἴπερ ποτὲ προσβεβλημένην, καὶ συσκεφθεὶς τὴν ἐπιούσαν διὰ μακρῶν μετὰ τοῦ Χαλῆτ' Εφένδη, ἐξέδωκεν ἀμέσως εἰς τὸ Διβάνι Χάτι Χουμαγιούν, ἥτοι ἰσράν βασιλικὴν προσταγὴν, δι' ἧς ἀνεκήρυξε μὲν τὸν Πασόμπευν ἐλευθέρου τῆς προεπιβληθείσης ἐξορίας, μετεκαλέσατο δὲ αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια. Ἡ πρώτη αὕτη πράξις, γενομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ 1819, προανήγγειλε τὴν πτώσιν τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ πολυμήχανος τοῦ Ἀλῆ ραδιουργία καὶ τοσοῦτος ὁ φόβος ὃν ἐνέπνεε πάντοτε εἰς τὸν σουλτάν Μαχμούτην, ὥστε ἔτος ὀλοκλήρον καὶ ἐπέκεινα ἔμελλεν εἶτι νὰ παρέλθῃ πρὶν ἢ κατὰ μάτιον τοῦ 1820 ἐκδοθῇ τὸ περίφημον ἐκεῖνο Χάτι Σερῖφ, δι' οὗ ὁ Ἀλῆς ἀνεκηρύχθη ἔνοχος προδοσίας καὶ προγεγραμμένος, ἐὰν ἐντὸς 40 ἡμερῶν δὲν ἐμφανισθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἀπολογηθῇ. Μὴ ἐμφανισθέντος δὲ ὡς εἰκὸς τοῦ Ἀλῆ, εἶδε τελευταῖον ὁ Πασόμπευς πληρωθείσας τὰς πρὸς τὴν Θεῖαν δίκην ἐλπίδας αὐτοῦ, καὶ ἀμειφθεὶσαν τὴν θαυμαστὴν καρτερίαν καὶ τέχνην μεθ' ἧς ἐπὶ πεντεκαίδεκα περίπου ἔτη ἀντέστη εἰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἐπιβουλὰς, ἀναγορευθεὶς ἤδη πασῶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐκπεμφθεὶς μετὰ δυνάμειος πρὸς καθάρεισιν τοῦ ἀποστάτου.

Ἄλλοτε θέλομεν ἱστορήσει, ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου, τὸ δεύτερον τοῦτο τοῦ βίου αὐτοῦ μέρος, μετὰ τοῦ ὁποῦο στενωτάτα συνδέεται ἡ ἔναρξις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Κ. ΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος εἶνε 720 γεωγραφικὰ μίλια, ἐνῶ τῆς Ἰταλίας εἶνε 580, τῆς δὲ Γαλλίας 275. Ἐν γεωγραφικὸν μίλιον ἔχει 7419 μέτρα γαλλικὰ, δηλ. κἄτι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι εἶνε τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα.

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ

Κατὰ τὸν LEGOUVÉ.

Τὰ διάφορα συστήματα ἀγωγῆς, ἅτινα τὰ νῦν κρατοῦσιν ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς κοινωνίαις πότε μὲν τείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀφαρπάσωσιν, οὕτως εἶπειν, τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἐπιδράσεως, πότε δὲ ἀπ' αὐτῆς καὶ μόνης νὰ ἐξαρτήσῃ παῖσαν τὴν ἀγωγὴν.

Ἄν μὲν ἦνε θῆλυ τὸ παιδίον, ὅπερ πρόκειται ν' ἀνατραφῇ, ἔχουσι πᾶσαν τὴν εὐθύνην οἱ γονεῖς καὶ πᾶσαν τῆς ἀγωγῆς τὴν φροντίδα, ἂν δὲ ἄρρεν, ἀναλαμβάνει τὸ δημόσιον πᾶσαν εὐθύνην καὶ πᾶσαν φροντίδα.

Ὅπως ἐν πολλοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐδέτερον εἶνε ὀρθόν' ἢ ἀλήθεια κεῖται πλησίον εἰς ἀμφοτέρα ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ἀμφοτέρα. Ἡ κατ' οἶκον ἀγωγή πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς δημοσίας, ἢ μία πρέπει νὰ συμπληροῖ τὴν ἑτέραν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ὀρθοῦ τῶν ἐδῶ λεγομένων ἐκτίθεμεν τὰ ἑξῆς.

Ἄν τείνωμεν τὸ οὖς μόνον εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας, λέγουσί τινες τῶν ἠθικολογούντων, θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τόσον φυσικὸν φαίνεται τὸ ν' ἀντρέφονται τὰ ἄρρενα μέχρι τοῦ δωδεκάτου τοῦλάχιστον τῆς ἡλικίας ἔτους ὑπὸ τῶν γονέων, ὥστε οὐδόλως ἀναλογίζεται τις ἂν ἦνε καὶ δυνατὸν τοῦτο καὶ ἂν τὰ σπάνια παραδείγματα, ἅτινα ἐν τῇ κοινωνίᾳ βλέπομεν παιδίων ἐπιδοσάντων ὑπὸ μόνῃν τὴν τῶν γονέων ἐποπτείαν, πρέπει διὰ τὴν ὀλιγοτήτᾳ των νὰ ληφθῶσι πρὸ ὀφθαλμῶν. Καὶ ὄντως, ὅταν λέγομεν γονεῖς νοοῦμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα' ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ἔνεκα τῶν ἰδίων ἀσχολιῶν οὐδέποτε σχεδὸν εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τὴν προσήκουσαν ἀγωγὴν ἔστω καὶ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Μητέρες δὲ πόσαι ἔχουσι τὴν ἱκανότητα ν' ἀναλάβωσι καθῆκον τόσον μέγα καὶ τόσον σπουδαῖον; Ἄλλαι μὲν ἔνεκα πενίας, ἄλλαι δὲ διὰ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ὑγείας των καὶ αἱ πλείεσται δι' ἔλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων παντάπασιν ἀδυνατοῦσι ν' ἀναθρέψωσι καὶ νὰ ἐκπαιδεύσωσι τὰ τέκνα των μόναι. Καθόλου δὲ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσιν αἱ τῆς κατωτέρας τάξεως γυναῖκες.

Δυνάμεθα λοιπὸν ὡς γενικὸν κανόνα νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ μητέρες δὲν δύνανται ν' ἀναλάβωσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδίων. Ἄλλ' ἂς ἀπιδώμεν εἰς τὰς σπανίας ἐκείνας μητέρας, αἵτινες καὶ δύνανται καὶ θέλουσι νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἡ ἀνατροφή ἐνὸς παιδίου ἀπαιτεῖ δινηκεῖ καὶ ἀδιάκοπον φροντίδα καὶ ἐνασχόλησιν' εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀφιερῶσιν καὶ χρόνον καὶ διασκεδάσεις καὶ σχέσεις κοινωνικὰς. Ἡ μήτηρ ἢ ἀνατρέφουσα μόνη τὸ τέκνον τῆς καὶ ἀναλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν εὐθύνην πρέπει νὰ προσέχῃ τίνες τυχεράζουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, μὴ τι-

νος οἱ ἀπρεπείς λόγοι καταστρέφουσι σειράν ὄ-
 λην διδασκαλίας, πρέπει νὰ ἐπιβλέπη τοὺς ὑπη-
 ρέτας, ὧν οἱ ἀνάγωγοι τρόποι δύνανται νὰ πα-
 ραβιάψωσι τὸ ἔργον τῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
 σύζυγόν τῆς πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ¹ πολλάκις ἐλα-
 φρόν τι διήγημά του ἢ ἀπερίσκεπτος λόγος του
 δύναται εἰς μίαν στιγμήν ν' ἀνατρέψη πολλῶν
 ἡμερῶν ἠθικὰς διδασχάς. Καὶ δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα
 μόνα² καὶ αὐτὸν τὸν ἑαυτὸν τῆς πρέπει νὰ ἐπι-
 βλέπη ἡ τοιαύτη μήτηρ. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἠθέλησε
 μὴ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἅγιον ἔργον τῆς διαπλάσεως
 τῆς καρδίας καὶ τῆς διανοίας τοῦ τέκνου τῆς,
 δὲν ἔχει πλέον τὸ δικαίωμα νὰ τυρβάξῃ περὶ μά-
 ταια πράγματα, νὰ ἦνε ἰδιότροπος ἢ κενόδοξος
 ἢ νὰ κομφεύεται, διότι πρέπει νὰ ἦνε ζωντανὸν
 αὐτὴ μάθημα καὶ πρὸ τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν
 νὰ μορφώσῃ ἄλλους, πρέπει ἡ ἰδία νὰ ἦνε μορ-
 φωμένη. Ἡ αὐστηρά, ἀλλ' ὀρθὴ αὐτῆ ἐκθεσις
 τῶν μητρικῶν καθηκόντων δὲν συμφωνεῖ δυστυ-
 χῶς, ἀν καὶ ὑπάρχωσιν ἐξαιρέσεις καὶ αὐταὶ ὁ-
 μως φαινομενικαὶ μᾶλλον ἢ πραγματικαί, πρὸς
 ὅ,τι συνήθως βλέπομεν γινόμενον ἐν τῇ κοινω-
 νίᾳ. Αἱ μητέρες ἀπλούστατον θεωροῦσι πράγμα
 τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, νομίζουσι δὲ ὅτι
 ὅπως τρέφουσιν αὐτὰ ἐρέφῃ ὄντα ἐκδίδουσαι εἰς
 τροφὸς, οὕτω δύνανται καὶ νὰ τ' ἀνατρέψωσιν.
 Ἐκλέγουσι δὴλα δὴ τὸν πρῶτον τυχόντα διδά-
 σκαλον, οὗ δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ διαγνώ-
 σῃ τὴν ἀξίαν, καὶ πιστεύουσαι ὅτι ἔπραξαν οὕτω
 πᾶν ὅ,τι εἶχον καθῆκον νὰ πράξωσι, παραδίδου-
 νται εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ματαιότητας τοῦ κόσμου
 ἀναπαυμένην ἔχουσαι τὴν μητρικὴν των συνεί-
 δησιν. Καὶ τὸ ἐσπέρας, πρὸ τοῦ ν' ἀπέλθωσιν εἰς
 τὸν χορὸν ἢ εἰς τὴν συναναστροφὴν τῆς Κυρίας
 δεῖνα, εἰσέρχονται ἐστολισμέναι ἐπὶ μίαν στιγ-
 μὴν ὡς ἐν παρέργῳ καὶ διὰ τὸν τύπον μόνον
 εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ μελετᾷ τὸ τέκνον των, καὶ
 κλίνουσαι περ' αὐτοῦ τὴν ἀνθοστόλιστον καὶ μυ-
 ρόβρεκτον κεφαλὴν των, τὸ ἀσπάζονται καὶ τῷ
 παραγγέλλουσι μετ' ἀδιαφορίας: *Νὰ διαβάσῃς*
τὰ μαθήματά σου· ἀκοῦς, παιδί μου; Καὶ φεύ-
 γουσι καταλείπουσαι εἰς τὴν ἀπάλην καὶ νεαράν
 ἐκείνην καρδίαν τὴν διάφωρον καὶ ἄσχημον εἰ-
 κλὸνα τῆς μητρὸς ὀρχουμένης καὶ τοῦ τέκνου κα-
 ταλειμμένου μόνου κατ' οἶκον. Καὶ νομίζετε
 λοιπὸν ὅτι πείθεται εἰς τοὺς λόγους σας τὸ μι-
 κρὸν ἐκεῖνο πλάσμα, ἀκοῦον καθ' ἑκάστην στιγ-
 μὴν τὴν αἰωνίαν ἐκείνην δικαιολόγησιν τῶν πρά-
 ξεῶν μας³: ἡμεῖς εἶμεθα μεγάλοι, σὺ εἶσαι μι-
 κρός; ὑπακούει, ἀλλ' εἰς τὰ βάθη τῆς μικρᾶς του
 καρδίας θόσκει ἡ περιφρόνησις τῆς ἡλικίας του,
 ἢ ζηλία τῆς ἰδικῆς μας. Πιστεύει ὅτι ὅταν γείνη-
 τις μεγάλος δύναται τὸ πᾶν νὰ πράξῃ, τοιοῦτο-
 τρόπως δὲ ἐνοσπεῖρεται ἐν αὐτῷ ὁ ὀλέθριος σπό-
 ρος τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ. Ἐκείθεν ἀρχίζει
 τὸ κακόν.

¹ Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι σάτυρα εἶνε ἡ

εἰκὼν, ἢν ἀτέχνως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διεγράφα-
 μεν, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι δύναται ὄντως ἡ
 μήτηρ ν' ἀνατρέψῃ μὴν τὸ τέκνον τῆς, καὶ πά-
 λιν, λέγουσιν οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὴν τοιαύτην
 ἀγωγὴν, ἢ ἀποκλειστικῆ τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῦ παι-
 δίου ἐπίδρασις δὲν ἔχει καλὰ ἀποτελέσματα.

Τὸ κυριώτατον δῆλον ὅτι, ὅπερ λείπει τὰ νῦν
 ἀφ' ἡμῶν τῶν νεωτέρων, εἶνε ἡ μεγαλοψυχία καὶ
 ὁ πατριωτισμός. Ἐχομεν ἐπιστήμονας, σοφοὺς,
 βιομηχάνους πολλοὺς, ἀλλ' ὀλίγους ἄνδρας, ἔτι
 δ' ὀλιγωτέρους χρηστοὺς πολίτας. Εἶνε δ' ὁμο-
 λογούμενον ὅτι μόνον ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας πα-
 ρεχομένη ἀγωγή, ἢ δημοσία δὴλα δὴ ἐκπαίδευ-
 σις δύναται νὰ παρασκευάσῃ πολίτας ἀγαθοὺς
 καὶ ἀνδρείους. Ἄν ἡ μητρικὴ ἀγωγή παραταθῇ
 μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας, τὸ παι-
 δίον θὰ ἐμφορηθῇ ὑπὸ ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων
 στενῶν καὶ ἀτομικῶν καὶ ὄχι εὐρέων καὶ γενι-
 κῶν, θ' ἀποκτήσῃ φιλαυτόντινα αἰσθηματικὴ
 τῆτα ἀντὶ τῆς ἀφοσιώσεως ἐκείνης εἰς τὸ κοινόν
 καλόν, ἣτις μᾶς ταυτίζει, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς
 τοὺς ἄλλους. Ἡ ἄδολος καὶ ἄνευ συμφέροντος
 πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη ἐκλείπει τότε πρὸ τῆς
 φιλαύτου ἀγάπης τῆς οικογενείας, διότι καὶ ἡ
 τῆς οικογενείας ἀγάπη εἶνε φιλαυτία, λεπτοτάτη
 μὲν ἀληθῶς καὶ ὠραιοτάτη καὶ τρυφερωτάτη,
 ἀλλὰ πάντοτε φιλαυτία. Πρέπει λοιπὸν, λέγου-
 σιν, ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν νὰ παύῃ
 ἡ κατ' οἶκον ἀγωγή, ἣτις χαυνώνει τὸν χαρα-
 κτῆρα, περιορίζει τὸ πνεῦμα καὶ ἀπομονώνει τὴν
 καρδίαν.

² Ἐξεθήκαμεν τὰς ἐνστάσεις ταύτας τῶν νο-
 μιζόντων ὅτι οὐδόλως πρέπει ἡ μήτηρ νὰ ἐπι-
 δρᾷ ἐπὶ τῆς τῶν παιδίων ἀγωγῆς, ὡς οἶόν τε ἀ-
 κριβῶς³ νῦν ἀπαντῶμεν.

Καὶ εὐθὺς μὲν κατὰ πρῶτον εἶνε σόφισμα τὸ
 λεγόμενον ὅτι τάχα ἀδύνατον εἶνε εἰς τὴν μη-
 τέρα ν' ἀνατρέψῃ τὸ τέκνον τῆς ὡς δεῖ. Αὐτὰ
 τὰ πράγματα διαψεύδουσι τὴν ἰδέαν ταύτην. Μή-
 πως δὲν βλέπομεν καθ' ἑκάστην μητέρας κατα-
 γινομένης ἀνευδότης εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέ-
 κνων των καὶ ἐπιβλεπούσας μετ' ἀπιστεύτου ζή-
 λου καὶ ἀκριβείας τὴν διδασκαλίαν τὴν ὑπὸ τῶν
 διδασκάλων γινομένην εἰς αὐτὰ; Ἄν δὲ ὑπάρ-
 χωσι μητέρες ἔχουσαι καὶ θέλησιν πρὸς τοῦτο
 καὶ ἐπιθυμίαν, τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἡ ὑπ' αὐ-
 τῶν παρεχομένη ἀγωγή δὲν ἔχει καὶ πλεῖστα
 πλεονεκτήματα; Βεβαίως, ἢ δημοσία ἐκπαίδευ-
 σις ἐπιδρᾷ δραστηρίως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ
 τῶν χαρακτήρων. Ἐκεῖ, εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα,
 τὰ παιδιά, ἐπειδὴ μὴ μόνον τῶν καὶ ἄνευ προφανοῦς
 τινὸς βοηθείας ἀντιμετωπίζουσι τοιοῦτους ἐνίοτε
 δὲ καὶ τόσον θρασεῖς συμμαθητὰς, συνεθίζουσι νὰ
 γείνωνται εὐσταθεῖς ἄνθρωποι⁴ γίνονται δὲ καὶ δι-
 κάιοτερα διότι μανθάνουσι νὰ σέβωνται καὶ τοῦ
 ἄλλου τοῦ ἐπίσης ἀπροσατεύτου τὰ δικαίωματα.
 Ναι, τὰ δημόσια σχολεῖα ταπεινώνουσι τὴν ὁ-

φρὸν τὴν ὑπεροπτικὴν, ἀνψόῦσι τὸ ἔλλογον φρόνημα, πληροῦσι θάρρους τοὺς δειλοτέρους καὶ τοὺς ἐκ φύσεως μὴ πολὺ κοινωνικοὺς, ἀλλ', ἄς δολογησώμεν καὶ τοῦτο διότι εἶνε ἀληθές, εἰς τὰ σχολεῖα τὰ δημόσια δύνανται οἱ παῖδες νὰ συνθίσωσι νὰ ψεύδωνται, νὰ φθονῶσι, νὰ ἦνε ἀνάγωγοι, ἔστιν ὅτε καὶ μοχθηροί. Ῥίψον νέον χιρὰ εἴτε ἀγριωτέρου εἴτε ἀδυνατοτέρου χαρακτῆρος ἐντὸς τοῦ κόσμου ἐκεῖνου, ἔνθα βασιλεύει τὸ πλῆθος καὶ ἡ δύναμις, καὶ θὰ κατασταθῆ, ἔσο βέβαιος, σκληρὸς ἢ δειλὸς, δεσποτικὸς ἢ ταπεινόφρων ἀφίνα τᾶλλα τὰ ἐλαττώματα. Ὁ βίος ὁ ἐν κοινῷ εἶνε βίος ἀγώνων, εἰς οὓς ἔνοπλος πρέπει τις νὰ παραστῆ· ἀλλὰ τίς θὰ ὀπλίσῃ τὸ παιδίον; Ἡ μήτηρ μόνη. Ἄν ἡ μητρικὴ ἀγωγή, μέχρι τοῦ δωδεκάτου τῆς ἡλικίας ἔτους παραταθεῖσα, δὲν ἐνεκόλαψεν εἰς τὸ παιδίον τῆς τιμῆς καὶ τῆς φιλοτιμίας τὸ συναίσθημα, ἂν δὲν ἐστήριξε τὴν σκάζουσαν ἠθικότητά του κατὰ παντὸς κακοῦ παραδείγματος, ἂν δὲν κατώρθωσεν, ὥστε τὸ παιδίον ν' ἀποτροπιάζηται τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηρίαν, ἂν καὶ αὐτὴν τὴν φυσικὴν του ἴσως μαλακότητα δὲν ἠδυνήθη κατὰ τι νὰ τραχύνη, ἀπόλωτο τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὰ δημόσια σχολεῖα ἢ θὰ τὸ συντρίψωσιν ἢ θὰ τὸ καταστήσωσι μοχθηρόν. Καὶ ἄς μὴ μοῦ ἐπαναλάβῃ τις τὸ τετριμμένον ἐκεῖνο, ὅτι δῆθεν τυφλόνει τὴν μητέρα ἢ πολλὴ ἢ ἀγάπη. Ὅχι, ἀπαντῶ, οὐδὲν ὀξυδερκέστερον μάλιστα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης κρύπτει τις, ναί, τὰ ἐλαττώματα ἐκείνων, οὓς ἀγαπᾷ, πάντοτε ὅμως τὰ βλέπει. Ἄς μὴ νομίσῃ δὲ πάλιν τις ὅτι πάντοτε ἡ μήτηρ εἶνε ἀδύνατος πρὸς τὰ τέκνα τῆς· ἐκεῖναι μόνον αἱ μητέρες δεικνύουσιν ἀδυναμίαν πρὸς τὰ τέκνα των ὅσαι δὲν νοοῦσι τὸ καθήκον των. Ἡ μήτηρ ἡ ἱκανὴ ν' ἀναθρέψῃ τέκνα φέρεται πρὸς αὐτὰ καὶ κατ' αὐτῶν γενναιοτέρων παρὰ ὁ πατὴρ αὐτός. Ἄν τὸ παιδίον πρόκειται νὰ ὑποστῇ χειρουργικὴν τινα ἐγχείρισιν ὁ πατὴρ φεύγει, ἡ μήτηρ μένει. Καὶ εἶδον μητέρα, τὴν τρυφερωτάτην καὶ τὴν μᾶλλον ἀφοσιωμένην τῶν μητέρων, ν' ἀρπάσῃ τὸ παιδίον τῆς, τὸ ὅποιον εἶχε δαγκάσει τὴν χεῖρα συμμαθητοῦ του τινός, καὶ νὰ δαγκάσῃ τὴν χεῖρά του ἕως ὅτου ἔτρεξε τὸ αἷμα. Ποῖος πατὴρ θὰ ἔδιδε τοιοῦτον ἠρωϊκὸν μᾶθημα; Θέλεις λοιπὸν νὰ μορφώσῃς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τέκνου σου; προσπάθησον νὰ παράσχῃς αὐτῷ μητρικὴν ἄμα καὶ δημοσίαν ἀγωγήν.

Ἄν ἦνε ἀληθές, καὶ βεβαίως εἶνε, ἐκεῖνο, ὅπερ πολλάκις καὶ πολυτρόπως ἔλεγεν ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος διδάσκαλος, ὁ ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης, ὅτι δῆλα δὴ οὐδαμῶς ὠφέλιμος ἀποβαίνει ἡ διδασκαλία, ἂν δὲν συνδέονται, ὅ τε διδάσκων καὶ ὁ διδασκόμενος, δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως, τίς ἄλλος διδάσκαλος, τίς ἄλλος ἐπόπτης δύνανται νὰ πλεονεκτῇ μᾶλλον τῆς μητρὸς κατὰ τοῦτο;

Συχνάκις ἀκούομεν νὰ λέγηται ὅτι πλείστοι διάσημοι ἄνδρες ἐξεπαιδεύθησαν παρὰ τῶν μητέρων αὐτῶν, ὁ Σχίλλερ π. χ., ὁ Λαμαρτίνος καὶ ἄλλοι. Δὲν πρέπει βεβαίως νὰ νοήσωμεν τὸ πρᾶγμα κατὰ λέξιν, ὅτι παρὰ τῆς μητρὸς των ἔμαθον ἱστορίαν ἢ γλώσσας ἢ τι τοιοῦτον, ἀλλ' ὅτι αἱ μητέρες ἐκεῖναι ἐνεστάλαξαν εἰς τοὺς μεγάλους καταστάντας υἱούς των τὴν γλυκύτητα τῆς γυναικείας καρδίας, ἣτις εἶνε ἀπαραίτητος εἰς πάντα ἀληθῶς μέγαν ἄνδρα. Καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν λοιπὸν τῆς διανοίας, ὅπως διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος, πρέπει νὰ συμβαδίζῃ ἡ μήτηρ εἰς τὸ σχολεῖον. Μένει ἡ καρδία. Δὲν προτιθέμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν ἐνταῦθα ἀναλυτικῶς καὶ ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειαν στοργῆς, ἣτις πρῶτον καὶ κυριώτατα ἀπορρέει ἐκ πάσης ἀγαθῆς ἀληθῶς καρδίας. Οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ δυνάμενος ν' ἀρνήθῃ ὅτι ταῦτα τὰ συναισθήματα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἐπιτηδειώτερος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ παιδίον ἢ ἡ μήτηρ. Περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Καὶ περὶ τούτου δὲ ἀρκεῖ καὶ μόνον νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς ἀρχαίας Σπαρτιάτιδας, ν' ἀναφέρωμεν μόνον τῆς Οὐετουρίας ἢ τῆς Κορνηλίας τὸ ὄνομα, νὰ ὑπενθυμίσωμεν τῶν παλαιῶν Γαλατῶν τὰς γυναῖκας, αἵτινες ἐμάχοντο καὶ ἀπέθνησκον πλησίον εἰς τοὺς ἄνδρας των, τὰς ἀρετὰς τῶν κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν γυναικῶν, τὰς ἠρωίδας τέλος τῆς ἡμετέρας, τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀείποτε ζωηρότατοι ὑπῆρξαν οἱ ὑπὲρ πατρίδος παλμοὶ τῆς γυναικείας καρδίας καὶ οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τῆς μητρὸς δύνανται εἰς παιδικὰς καρδίας νὰ ἐμφυσήσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

Πρέπει λοιπὸν, διὰ νὰ ἦνε πλήρης καὶ τελεία ἡ ἀγωγή τῶν τέκνων, νὰ συμβαδίζῃ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἡ ἐν τῷ σχολεῖο διδασκαλία καὶ ἡ κατ' οἶκον μητρικὴ ἐπιτήρησις. Αἱ δύο αὗται, οὕτως εἰπεῖν, ἐπενέργειαι, συμπληροῦσαι ἢ μία τὴν ἄλλην, δύνανται νὰ καταστήσωσιν ὅσον ἐνδέχεται τελείαν τὴν ἀγωγήν καὶ ν' ἀναδείξωσι ποτὲ τὸν παῖδα ὡς οἶόν τε καλὸν κάγαθόν ἄνδρα καὶ χρηστὸν πολίτην.

**

ΤΟ ΔΙΣΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ

Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις περὶ τῶν 6 ὥρῶν τῶν προσθετῶν εἰς τὰς 365 τοῦ ἔτους φαίνεται οὕσα ἀρχαιοτάτη, καίτοι ἡ τοῦ σφάλματος διόρθωσις βραδέως ἐπῆλθεν.

Ὁ Πλάτων εἶχε μάθει αὐτὴν ὡς τι μυστήριον παρὰ τῶν αἰγυπτίων ἱερέων, ἀλλ' οὐχ ἤττον οἱ ἀρχαῖοι ἐξηκολούθησαν ὑπολογίζοντες τὸ ἔτος εἰς 365 ἡμέρας ἀκριβῶς. Οὕτως ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος προήρχετο σφάλμα 24 περιπέου ὥρῶν